

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Загострення духовно-матеріальних суперечностей в умовах фундаментальних політичних, соціально-економічних перетворень, що відбуваються в Україні, передбачає розв'язання цілої низки важливих для становлення сучасної держави завдань, серед яких одним із превалянтних є завдання всебічного гармонійного розвитку підростаючого покоління нової генерації, реалізація якого забезпечується насамперед системою освіти. Відтак, формуючи дитячу особистість, майбутнього громадянина країни, варто зауважити, що в цьому нелегкому процесі задіяні всі рівні освітньої галузі, серед яких питома вага в першу чергу припадає на школу, зокрема середню та старшу її ланки.

Однак, із огляду на попередній контекст, необхідно відмітити, що, наголошуючи на значенні II й III ступенів шкільної освіти в психічному та особистісному розвитку дитини, доцільно підкреслити, що не менш важливою за своїми функціональними обов'язками є початкова школа (1-4-і класи), про що переконливо свідчать теоретико-емпіричні дані широкого кола авторів, перш за все Ш.О. Амонашвілі [1], Л.І. Божович [2], О.І. Кіліченко [9], С.А. Литвиненко [10], Г.О. Люблінської [11], О.А. Остряньської [12], О.Я. Савченко [14], В.О. Сухомлинського [15], Л.О. Хомич [17], Т.М. Яблонської [19] й ін.

Активно досліджуючи специфіку професійної діяльності педагога I ступеня загальноосвітньої школи, представники психологічної та педагогічної науки дійшли до висновку, що вчителю початкових класів належить винятково відповідальна роль у становленні особистості дитини молодшого шкільного віку (від 6-7 до 10-11 років). Адже перехід від дошкільного дитинства до шкільного життя, в основі якого лежить зміна місця особистості в доступних їй взаємовідносинах із соціальним оточенням, супроводжуючись прийняттям дошкільником нової соціальної позиції - позиції школяра з певним колом важливих прав й обов'язків, котрі мають узгоджуватися з новим режимом дня, виступає складним, критичним, переломним етапом у житті дитини, полегшити протікання якого є завданням передусім першого вчителя - найнезаперечнішого авторитета серед усіх дорослих. І від того, наскільки професійною, кваліфікованою, злагодженою буде його допомога, залежатиме успішність включення першокласника в систему шкільного життя, ефективність його учбової діяльності не лише в 1-4-х класах, але й у середній і старшій школі.

Утім, підкреслюючи роль учителя початкових класів в освітньому просторі, слід зазначити, що якщо в минулому вона переважно зводилася до навчання дітей азам предметних знань, до формування в них найпростіших учбових умінь, навичок, то сьогодні її функції значно розширилися, вона стала багатограннішою, що дозволяє педагогу початкової ланки шкільної

освіти одночасно виконувати обов'язки викладача, вихователя, організатора діяльності та спілкування як із учнями, так і з їхніми батьками, колегами, бути дослідником навчально-виховного процесу в новітніх умовах реформування освітньої галузі.

У зв'язку з цим, звертаючись до основних видів професійної діяльності вчителя 1-4-х класів, варто зауважити, що кожен із них зумовлений специфікою цілей, завдань, методів, засобів і форм роботи в початковій школі, котрі впливають із особливостей психічного та особистісного розвитку молодшого школяра.

Так, викладацька діяльність учителя початкових класів, на відміну від педагога середньої або старшої ланки шкільної освіти, який, як правило, викладає тільки одну навчальну дисципліну, відрізняється своєю багатопредметністю, основу якої складають дисципліни різного профілю - математичного, гуманітарного, природничого, художньо-естетичного. А це, на думку ряду науковців - К.О. Євстаф'євої [5], Д.Ф. Ніколенка [13], Л.М. Проколієнко [13] й ін., вимагає від першого вчителя високого рівня сформованості академічних здібностей - широти світогляду, теоретичної обізнаності, енциклопедичної підготовки, оскільки саме йому відводиться складна місія навчити дитину лічбі, математичним діям, письму, читанню, відкрити світ знань про людину, суспільство, природу, мистецтво.

Проте, наголошуючи на значенні загальної ерудиції педагога I ступеня загальноосвітньої школи, представники психології та педагогіки, чії наукові пошуки спрямовані на дослідження окресленої ланки шкільної освіти - М.Г. Казанський [8], Т.С. Назарова [8], О.А. Остряньська [12], О.Я. Савченко [14], В.О. Сухомлинський [15] й ін., відмітили, що не менш важливим у професійній діяльності вчителя початкових класів є його вміння в доступній, зрозумілій, чіткій, простій, цікавій формі донести ці знання до учнів, тобто належний рівень розвитку його дидактичних здібностей.

Натомість, реалізуючи власну методичну винахідливість на практиці, вчитель 1-4-х класів повинен пам'ятати, що її ефективність значною мірою визначатиметься успішністю врахування в навчально-виховному процесі насамперед особливостей розвитку пізнавальної та особистісної сфер дітей даної вікової групи. Адже мимовільність пізнавальних процесів молодших школярів вимагає від педагога постійної підтримки їх уваги на уроці, зокрема шляхом вибору оптимального темпу його проведення, визначення послідовності подання матеріалу, його практичної значущості, поєднання індивідуальної, групової й колективної роботи. Крім того, активізації пізнавальної діяльності учнів на уроці сприяє і низка використаних учителем методів навчання - словесних (розповіді, бесіди з елементами дискусії, проблемного навчання, пояснення тощо), наочних (показ наочних посібників, залучення технічних засобів навчання) та практичних (усних і письмових вправ), котрі, формуючи уявлення, наукові поняття про предмети, явища дійсності, розкриваючи внутрішні зв'язки між ними й закріплюючи отримані школярами теоретичні знання на практиці, розширюють кругозір дітей про довкілля, пробуджують їх інтерес до змісту, процесу учіння, сприяючи тим самим розвитку стійкої уваги, диференційованого сприймання, смислової пам'яті, абстрактно-логічного мислення, творчої уяви, усного та писемного мовлення учнів 1-4-х класів, визначаючи становлення їх пізнавальної мотивації, вольових якостей (цілеспрямованості, наполегливості, дисциплінованості, самостійності й т.п.) і рис характеру (допитливості, доброзичливості, схильності до наслідування тощо).

Утім, підкреслюючи розмаїття вищезазначених методів у початковій школі, необхідно звернути окрему увагу на широке використання педагогом на уроці, який є основною формою організації навчально-виховного процесу в 1-4-х класах, різних засобів унаочнення - ілюстративних (показ малюнків, фотографій, картин, таблиць, схем і т. п.) та демонстративних (показ натуральних об'єктів, демонстрація діафільмів, кінофільмів тощо). Адже домінування у

школярів наочно-образного мислення, яке перебуває в тісному зв'язку з їх сенсорним досвідом, вимагає від учителя активного залучення наочності, котра, виступаючи в переважній своїй більшості в якості ілюстрації при поясненні нового матеріалу, є незамінною опорою пізнавальної діяльності учнів, важливим, необхідним джерелом нових знань із різних дисциплін. Саме тому К.Д. Ушинський [16] - автор наочної концепції в педагогічній науці, наголошуючи на значенні даного методу, відмітив, що навчання, яке будується не на абстрактних уявленнях й словах, а на конкретних образах, безпосередньо сприйнятих дитиною, забезпечує активізацію різних органів її чуття і, відповідно, адекватне осмислення нового матеріалу та його краще засвоєння.

Водночас, розкриваючи специфіку дидактичної системи початкової ланки шкільної освіти, варто зупинитися на ще одному методі, який досить поширений на уроках у 1-4-х класах, методі дидактичних ігор. Виступаючи потужним інструментом учителя початкових класів, гра в поєднанні з навчанням дозволяє уникнути перш за все низки труднощів, пов'язаних зі складним переходом від дошкільного дитинства до шкільного життя, котрий зумовлює поступову зміну провідних видів діяльності - ігрової на учбову (при цьому дотримання молодшими школярами вимог останньої сприяє розвитку в них довільності як особливої якості пізнавальних процесів здатності до рефлексії й внутрішнього плану дій). Створюючи атмосферу природності розкутості, ненав'язливості, безпосередності, творчості, дидактичні ігри піднімають робочий настрій дітей, роблять процес навчання цікавим, дають змогу швидко повернути увагу та тривалий час підтримувати в учнів інтерес до тих важливих і складних предметів, явищ, на яких у звичайних умовах зосередитися не завжди вдається. Відтак, як зазначає О.Я. Савченко, " виконуючи із задоволенням ігрові дії й захоплюючись ними, діти легко засвоюють і закладений у грі навчальний зміст" [14, с. 216]. Реалізуючи таким чином у прихованій від школярів формі всі провідні функції навчально-виховного процесу - освітню, розвивальну та виховну, котрі діють в органічній єдності, дидактична гра є визначальним поштовхом у розвитку пізнавальної активності дітей й формуванні їх особистості.

Натомість, акцентуючи увагу на домінуванні в мотиваційній сфері молодшого школяра потреб у зовнішніх враженнях, в ігровій діяльності, слід підкреслити, що не менш важливою є його потреба в руховій активності. Адже перехід рухового режиму з відносно довільного на зумовлений жорсткими правилами поведінки визначає перебування дитини здебільшого в і статичному положенні, що призводить до її перевтоми. Саме тому педагог початкової ланки шкільної освіти, виявивши в учнів, особливо першокласників, які не можуть висидіти на занятті більше десяти хвилин, ознаки погіршення самопочуття, зниження працездатності, порушення дисципліни, повинен пам'ятати, що вихід дитячої енергії можливий завдяки вмільому використанню на уроці перерв, під час яких школярі могли б виконувати нескладні фізичні вправи. Такі фізкультхвилинки, фізкультпаузи, часто супроводжуючись віршованими текстами, музичними творами, на думку ряду дослідників - О.М. Ващенко [4], Т.І. Люріної [4], Л.В. Романенко [4], сприяють поліпшенню функціонування мозку дітей, знімають напругу з їх органів зору та слуху, з утомлених від письма пальців, нормалізують тонус м'язів, котрі підтримують правильну поставу, відновлюючи тим самим активність, бадьорість і робочий настрій учнів 1-4-х класів.

Відтак, зважаючи на окреслені міркування, варто відмітити, що, озброюючи школярів знаннями, вчитель початкових класів водночас повинен володіти батьківським чуттям дитини, передусім стежити за її фізичним і психічним здоров'ям, стан якого в багатьох випадках залежить від нього самого.

У зв'язку з цим О.А. Остряньська, працюючи над проблемою цілісного формування комплексних умінь педагога І ступеня загальноосвітньої школи, зазначила, що такому вчителю "... необхідно стримувати свої негативні емоції, оскільки крикливий, дратівливий педагог, який

здійснює постійний тиск на дітей задля високих результатів, негативно впливає на... працездатність молодших школярів, викликає в учнів такі емоційні переживання, як стан тривоги, невпевненості, відчуття страху, незахищеності, залежності від настрою вчителя" [12, с. 38).

Погляди, співзвучні вищевказаним, відображені й у дослідженнях К.О. Євстаф'євої [5], Т.М. Яблонської [19], котрі, висвітлюючи значення педагога початкової ланки шкільної освіти перш за все в особистісному становленні учнів, у свою чергу, наголосили на референтності його ролі для молодших школярів. Визнаючи незаперечний авторитет, лідерство свого наставника, безмежно довіряючи йому, прагнучи бути схожими на нього в манері одягатися, говорити, триматися, у вчинках, засвоюючи різні зразки його взаємодії з оточуючими та переносячи їх до власного репертуару, учні 1-4-х класів удаються до одного з провідних видів поведінки дітей даного віку - до наслідування, некритичного копіювання більшості характеристик першого вчителя.

Відповідно, Г.К. Бриль [3], К.О. Євстаф'єва [5], С.С. Єрмакова [6], О.А. Остряньська [12], О.Я. Савченко [14], В.О. Сухомлинський [15] й ін., розкриваючи діапазон найбільш важливих якостей учителя початкових класів, водночас зупинилися як на особливостях його зовнішнього вигляду, так і на специфіці його внутрішніх проявів.

Так, підкреслюючи природне бажання молодших школярів мати "найвродливішу вчительку", представники психологічної та педагогічної науки [3], [5] визначили основні деталі бездоганної зовнішності педагога (акуратна зачіска, незухвалий одяг, начищене взуття, неяскавий макіяж, витонченість, елегантність, ошатність, охайність), які, відбиваючи своєрідність його внутрішнього світу, сприяють розвитку естетичного смаку учнів, формуванню в них відчуття міри, створенню позитивного настрою й емоційного комфорту, атмосфери прихильності та доброзичливості.

Натомість ряд інших дослідників, працюючи над образом учителя 1-4-х класів, у свою чергу, звернулися передусім до його особистісних якостей.

Зокрема, В.О. Сухомлинський, наголошуючи на сторінках своїх творів на унікальності професії педагога початкової ланки шкільної освіти, найважливішою рисою першого вчителя визнав його глибоку любов до дітей, що проявляється в неухильному бажанні й прагненні працювати зі школярами, отримуючи при цьому справжню насолоду від спілкування з ними: "Що означає хороший учитель? Це насамперед людина, яка любить дітей, знаходить радість у спілкуванні з ними, вірить у те, що кожна дитина може стати гарною людиною, вмє дружити з дітьми, бере близько до серця дитячі радощі та прикрощі, знає душу дитини, ніколи не забуває, що й сама колись була дитиною..." [15, с. 24].

Аналогічних міркувань дотримується й Ш.О. Амонашвілі [1], котрий, визначаючи індивідуально-психологічні якості вчителя 1-4-х класів, дійшов до висновку, що це повинна бути прихильна до дітей сердечна, добра, чуйна, щира, відкрита, чесна людина, здатна виявляти повагу, зацікавлене ставлення до тих цінностей учнів, які є змістом їх внутрішньої позиції.

С.С. Єрмакова [6], у свою чергу, підкреслюючи значення материнської доброти й ласки, здатності педагога до співчуття та співпереживання (емпатійності) в спілкуванні з молодшими школярами, відмітила, що дані характеристики є складовими гуманістичної спрямованості вчителя початкових класів, без якої неможлива його професійна діяльність.

Утім І.О. Зимня [7], зважаючи на окреслені вище якості, дійшла до висновку, що вказані внутрішні прояви є більш притаманними жінкам, що свідчить про незначне представлення в даній професійній сфері чоловіків, як, власне, і в усій педагогічній діяльності в цілому.

Водночас О.Я. Савченко [14], вбачаючи в образі педагога I ступеня загальноосвітньої школи режисера та актора, постановника й техніка щоденної праці, серед індивідуально-

психологічних характеристик його особистості виокремила гуманне та терпляче ставлення до дітей.

Позиція, ідентична вищезгаданій, висвітлена й у дисертаційній роботі К.О. Євстаф'євої [5], котра, розкриваючи структуру професійно важливих якостей учителя початкових класів, наголосила на необхідності розвитку в нього стриманості та терплячості. Обґрунтовуючи свою точку зору, представниця вітчизняної психології зазначила, що в спілкуванні з учнями 1-4-х класів, які через недостатній соціальний досвід не завжди діють відповідно до встановлених норм і правил, схильні до пустощів, учитель завжди повинен стримувати себе, не квапитися приймати необдумані рішення, особливо в стані афекту, наполегливо працювати над формуванням у школярів відповідних умінь і навичок взаємодії з оточуючими.

Г.К. Бриль, працюючи над проблемою іміджу сучасного вчителя початкових класів, звернула окрему увагу на його комунікативні здібності: "Характер педагогічної діяльності і постійно ставить учителя в комунікативні ситуації, вимагаючи прояву якостей, що сприяють ефективній міжособистісній взаємодії. До таких якостей належать здатність до рефлексії, гнучкість, товариськість, прагнення до співробітництва" [3, с. 234].

Погляди, співзвучні попереднім, відображені й у дослідженнях С.С. Єрмакової [6], О.А. Остряньської [12], Т.М. Яблонської [19] та ін., котрі, підкреслюючи прагнення молодших школярів бути поряд із педагогом, бажання сподобатися своєму наставнику, порадувати його успіхами в різних видах діяльності, відзначили виражену потребу учнів 1-4-х класів у спілкуванні з учителем. Відтак, налагоджуючи стосунки з дітьми на засадах особистісно орієнтованого спілкування, що засноване на повазі, доброзичливому ставленні до своїх вихованців, визнанні їх людської гідності, кращих особистісних проявів, педагог початкової ланки шкільної освіти, з одного боку, сприяє розвитку внутрішнього потенціалу школярів, передусім їх самопізнання, моральних якостей (доброті, чуйності, уважності, чесності, справедливості, скромності тощо), з іншого, - створює відповідні умови для виникнення між дітьми міцних дружніх зв'язків, атмосфери щирості, відкритості, безкорисливості, яка допоможе їм відчути власну неповторність, унікальність і самобутність.

Натомість, висвітлюючи значення комунікативних здібностей учителя початкових класів у спілкуванні з учнями, варто відмітити, що не менш важливу роль вони відіграють і в процесі його взаємодії з батьками школярів, насамперед першокласників. Адже, як зазначає Т.І. Шанскова [18], зі вступом дитини до школи, який є вихідною точкою встановлення педагогом тісних контактів із його учнями, водночас відбувається й налагодження активного співробітництва з їх родинами через проведення з ними різних видів психолого-педагогічної роботи, перш за все просвітницької, виховної та організаційної.

У зв'язку з цим, С.А. Литвиненко [10], вбачаючи в педагогічному спілкуванні одну з форм взаємодії вчителя 1-4-х класів із учасниками навчально-виховного процесу, зокрема батьками школярів, виокремила декілька ролей, котрі реалізує перший учитель у співпраці з ними, - радника (інформує сім'ю про особливості фізичного й психічного розвитку дитини, дає поради щодо збереження її здоров'я, навчання та виховання), консультанта (надає інформацію про шляхи попередження й подолання сімейних конфліктів), захисника (обстоює інтереси, права дитини) та організатора життя й діяльності учнів, їх спільного дозвілля з дорослими в системі "школа - дитина - сім'я". Розкриваючи зміст кожної з них, вітчизняна дослідниця підкреслила їх виняткову значимість на етапі адаптації дитини до шкільного життя, який є найвідповідальнішим моментом її початкового періоду навчання.

О.А. Остряньська [12], у свою чергу, досліджуючи специфіку роботи педагога з родинами першокласників, серед первинних завдань його діяльності відзначила озброєння батьків знаннями про новий соціальний статус дитини - статус школяра, в основі якого лежить

перебудова різних сторін її життя як у межах сім'ї, так і в процесі відвідування учнем освітнього закладу (надання інформації про зміну режиму дня дитини, організацію в домашніх умовах її робочого місця, ставлення до школяра як до повноправного члена сім'ї з певним колом прав й обов'язків, про формування позитивного сприймання дитиною учбової діяльності в цілому та всіх її суб'єктів зокрема тощо).

Л.О. Хомич [17], розглядаючи питання психолого-педагогічної освіти батьків, визнала доцільним ознайомлення вчителем членів родин першокласників із рівнем їх шкільної зрілості, оскільки комплексне уявлення про фізичну й різні аспекти (інтелектуальний, особистісний, соціально-психологічний) психологічної готовності дитини до школи дозволяє прогнозувати успішність її навчання та виховання в початкових класах.

О.І. Кіліченко [9], працюючи над проблемою підготовки майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії з учнями молодшого шкільного віку, наголосила на необхідності формування в нього вміння співпрацювати з батьками учнів, оскільки активне співробітництво з сім'єю позитивно позначається на навчальних результатах школярів. Відтак, визначаючи можливі шляхи досягнення такого співробітництва, представниця педагогічної науки виокремила вміння вчителя в ході бесід, консультацій, батьківських зборів й т.п. залучати батьків та інших членів родини до активної участі в житті класу й школи, зокрема надати їм можливість реалізувати свої здібності в організації відкритих уроків, свят, розваг, екскурсій тощо. При цьому, як зауважує дослідниця, готуючись до співпраці з батьками, індивідуальна та колективна робота педагога повинна носити доброзичливий характер і сприяти налагодженню цілеспрямованої, планомірної й систематичної взаємодії між учителем і батьками, спрямованої на орієнтацію єдності педагогічних вимог до учнів із боку школи й сім'ї.

Таким чином, узагальнюючи результати проведених нами теоретичних розвідок, так або інакше пов'язаних із розкриттям специфіки професійної діяльності вчителя початкових класів, необхідно зазначити, що відмінними рисами, котрі відрізняють діяльність педагога початкової ланки шкільної освіти від діяльності вчителя-предметника середньої або старшої школи, є, по-перше, викладання ним різнопрофільних дисциплін математичного, гуманітарного, природничого, художньо-естетичного циклів, по-друге, референтність його ролі для молодших школярів і, по-третє, тісна взаємодія вчителя 1-4-х класів із батьками дітей, насамперед першокласників під час їх адаптації до шкільного життя. Утім, зважаючи на окреслені міркування, варто відмітити, що перераховані вище психолого-педагогічні особливості не вичерпують усіх характеристик професійної діяльності педагога I ступеня загальноосвітньої школи. На наш погляд, вони є тими суттєвими важелями, що визначають низку вимог до даної професії вчителя й знаходять безпосереднє відображення в його професійній самосвідомості, яка виступає основою професійного становлення особистості.

Література

1. Амонашвили Ш.А. Здравствуйте, дети! / Ш.А. Амонашвили. - М.: Просвещение, 1988.—208с
2. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте: Психол. исследование / Л.И. Божович. - М.: Просвещение, 1968. - 468 с.
3. Бриль Г. Імідж сучасного вчителя початкових класів [Електронний ресурс]. - Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua /... / cgiirbis_64.exe?...
4. Ващенко О.М, Фізкультхвилинки в початкових класах: навч.-метод. посібн. І О.М. Ващенко, Т.І, Люріна, Л.В. Романенко. - К.: Навчальна книга, 2002. - 24 с. - (Серія "Здоров'ятко").
5. Евстафьева Е.А. Самооценка студентов педучилищ как фактор их профессионального самоопределения: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Евстафьева Екатерина Александровна. - К., 1997. -188 с.

6. Єрмакова С. С. Формування професійно-педагогічних цінностей у майбутніх учителів початкових класів: дис.... канд. пед. наук: 13.00.04 / Єрмакова Світлана Станіславівна. - Одеса, 2003. - 263 с.
7. Зимняя И.А. Педагогическая психология: учебн. для вузов / И.А. Зимняя. - М.: Лотос, 2001. 384 с. - (Серия "Учебник для XXI века").
8. Казанский Н.Г. Дидактика (Начальные классы): учебн. пособ. для студ-тов пед-х институтов / Н.Г. Казанский, Т.С. Назарова. - М.: Просвещение, 1978. - 224 с.
9. Кіліченко О.І. Підготовка майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії з учнями молодшого шкільного віку: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Кіліченко Оксана Іванівна. - Івано-Франківськ, 1997.-222 с.
10. Литвиненко С.А. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Литвиненко Світлана Анатоліївна. - Рівне, 2005. - 443 с.
11. Люблинская А.А. Учителю о психологии младшего школьника / А.А. Люблинская. - М.: Просвещение, 1977. - 224 с. - (Библиотека учителя начальных классов).
12. Остряньська О.А. Формування комплексних педагогічних умінь у майбутніх учителів початкових класів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Остряньська Олена Анатоліївна. - Полтава, 2002. - 281 с.
13. Педагогічна психологія: навч. посібн. / Л.М. Проколієнко, Д.Ф. Ніколенко. - К.: Вища школа, 1991.-183 с.
14. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручн. для студ-тів пед-х фак-тів / О.Я. Савченко. - К.: Абрис, 1997.-416 с. - (Трансформація гуманітарної освіти в Україні).
15. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям / В.А. Сухомлинский. - К.: Радянська школа, 1985. -557 с.
16. Ушинский К.Д. Собрание сочинений: в 11 т. / К.Д. Ушинский. - Москва-Ленинград: Академия пед-х наук РСФСР, 1948-1952. - 956 с.
17. Хомич Л.О. Система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів: дис.... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Хомич Лідія Олексіївна. - К., 1998. - 443 с.
18. Шанскова Ш. Соціально орієнтована підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи з батьками: дис.... канд. пед. наук: 13.00.04 / Шанскова Тетяна Ігорівна. - К., 2002.- 224 с.
19. Яблонська Т.М. Розвиток здатності до рефлексії в професійному становленні особистості вчителя початкових класів: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Яблонська Тетяна Миколаївна. - К., 2000. -199 с.

В статтє раскрываються психолого-педагогические особенности профессиональной деятельности учителя начальных классов. Так, результаты проведенного нами анализа научной литературы показали, что специфическими чертами, отличающими деятельность педагога начального звена школьного образования от деятельности учителя-предметника средней или старшей школы, есть, во-первых, преподавание им разнопрофильных дисциплин математического, гуманитарного, естествоведческого, художественно-эстетического циклов, во-вторых, референтность его роли для младших школьников и, в-третьих, тесное взаимодействие учителя 1-4-х классов с родителями детей, прежде всего первоклассников во время их адаптации к школьной жизни.

The article describes the psychological and pedagogical peculiarities of professional work primary school teachers. Thus, the results of scientific literature analysis showed that the specific literature analysis showed that the specific

features that distinguish and activities of the primary school teacher from school activities of the subject teacher of the secondary school are: firstly, teaching pupils different disciplines of mathematical, humanitarian, natural scientific, artistic and aesthetic cycles; secondly, the teacher's importance for primary pupils and, thirdly, the close cooperation of the primary school teacher with the pupils' parents, especially first-form pupils during their adaptation to schoollife.

Статтю подано до друку 24.09.2014.